

scenariusz nr 7

UMIEM POROZUMIEWAĆ SIĘ Z INNYMI

INFORMACJE
OGÓLNE

ZADANIA
PODSTAWOWE

ZADANIA
FAKULTATYWNE

ZADANIA
DODATKOWE

Cele ogólne

1. Zapoznanie ucznia z podstawowymi zasadami efektywnej komunikacji.
2. Doskonalenie umiejętności komunikowania się werbalnego i niewerbalnego.

Cele szczegółowe

- ▶ Uczeń zna podstawowe zasady efektywnej komunikacji.
- ▶ Uczeń potrafi nawiązać i podtrzymać rozmowę, zadać pytanie.
- ▶ Uczeń posługuje się komunikatami „ja” w wyrażaniu własnych opinii i odczuć.
- ▶ Uczeń potrafi poprosić o pomoc.
- ▶ Uczeń rozumie, że trzeba wysłuchać innych.

Metody pracy

- ▶ miniwykład
- ▶ burza mózgów
- ▶ metoda inscenizacji
- ▶ metoda rozmowy kierowanej
- ▶ metoda zajęć praktycznych

Czas zajęć

45 min. z możliwością rozszerzenia do 90 min.

Środki dydaktyczne znajdujące się na płycie CD

1. prezentacja multimedialna lub arkusze ze zdjęciami „Prawda czy fałsz”
2. historyjka obrazkowa
3. etykiety – cechy dobrego rozmówcy
4. scenki filmowe
5. prezentacja multimedialna lub arkusze ze zdjęciami „Różne sposoby komunikacji”
6. prezentacja multimedialna lub arkusze ze zdjęciami – „Ćwiczymy zwroty grzecznościowe”
7. karta ewaluacji zajęć dla ucznia
8. kalendarz pracy własnej
9. list do rodziców
10. wskazówki dla zespołu edukacyjno-wychowawczego

Środki dydaktyczne do samodzielnego przygotowania przez nauczyciela

11. maski – dla każdego ucznia (mogą to być torebki papierowe z wyciętymi otworami na oczy i usta)
12. przybory do pisania
13. odtwarzacz muzyki

NOTATKI

PRZEBIEG ZAJĘĆ

I. Etap wprowadzający

A. Czynności organizacyjno-mobilizujące

Powitanie

„Głuchy telefon – przekazywanie miny” – ok. 2 min.

Cel: Usprawnienie komunikacji niewerbalnej

Uczniowie stają w kręgu. Nauczyciel pokazuje stojącemu obok uczniowi minę (np. wyrażającą zdziwienie, radość), tak, aby nikt inny tego nie widział, zasłaniając z jednej strony twarz ręką. Następnie uczniowie przekazują sobie kolejno tę minę, podobnie jak w zabawie w głuchy telefon. Czy ostatni uczeń pokaże taką samą minę, jaką przekazał mu nauczyciel?

Uczniowie z niepełnosprawnością umysłową w stopniu umiarkowanym i znacznym przekazują sobie w kręgu jakiś gest, np. jesteś OK. (uniesiony w górę kciuk).

B. Pobudzenie zainteresowania

Ćwiczenie 1

„Co chcesz mi powiedzieć?” – ok. 3 min.

Cel: Pobudzenie zainteresowania, ćwiczenie umiejętności rozpoznawania komunikatów werbalnych i niewerbalnych.

Środki dydaktyczne:

1. Prezentacja multimedialna lub arkusze ze zdjęciami „Prawda czy fałsz”

Nauczyciel wyświetla prezentację lub pokazuje arkusze ze zdjęciami. Uczniowie analizują przekaz zawarty w chmurkach. Odpowiadają: prawda lub fałsz i uzasadniają swą wypowiedź. Odczytują przekaz zawarty na pozostałych slajdach.

C. Uzasadnienie potrzeby uczenia się przewidzianych wiadomości i umiejętności

Na dzisiejszych zajęciach dowiedziecie się, jak porozumiewać się z innymi ludźmi, aby być dobrze zrozumianym. Poznacie różne rodzaje komunikatów oraz czynniki, które zakłócają komunikację i które jej sprzyjają. Przypomnimy sobie także „magiczne” zwroty, które są nam pomocne w trudnych sytuacjach.

II. Etap pracy właściwej

A. Wiedza (OBSERWUJĘ – WIEM)

Ćwiczenie 2

„Zmartwienie Agaty” – ok. 15 min.

Cel: Uczeń zna i rozumie zasady poprawnej komunikacji międzyludzkiej.

Środki dydaktyczne:

2. Historyjka obrazkowa
3. Etykiety – cechy dobrego rozmówcy

Agata od pierwszej klasy przyjaźni się z Magdą. Często zwierza się jej ze swoich kłopotów. Magda też na nią może liczyć. Tydzień temu zachorowała młodsza siostra Agaty. Leży w szpitalu. Agata bardzo martwi się o siostrę. Postanowiła porozmawiać o swoim zmartwieniu ze swoją przyjaciółką Magdą:

- ▶ Wiesz Magda – bardzo martwię się o swoją siostrę.
- ▶ A co znowu? – spytała Magda nie patrząc nawet na Agatę.
- ▶ Od tygodnia jest w szpitalu, lekarze w dalszym ciągu nie wiedzą co jej dolega. Magda biegała od okna do okna, sprawdzając czy otrzymała sms.
- ▶ Boję się – kontynuowała Agata, bo kiedyś też tak długo chorowała i....
- ▶ Muszę zadzwonić! Przerwała Magda. Wybiegła z pokoju i po chwili wróciła.
- ▶ No więc – zaczęła Agata – ta moja siostra...
- ▶ Słuchaj – powiedziała Magda podniesionym głosem. Ja też mam swoje problemy, a ty pewnie znowu przesadzasz. Zwykła histeryczka z Ciebie! – wykrzyczała Magda i wybiegła z pokoju.

Analiza scenki.

1. Czy Magda zachowała się poprawnie?
2. Jak czuła się Agata?

Jak powinni zachowywać się ludzie w czasie rozmowy (cechy dobrego rozmówcy)?
Propozycje zapisujemy na tablicy, ew. naklejamy etykiety.

W razie potrzeby uzupełniamy:

- ▶ nie przerywa
- ▶ nie podnosi głosu
- ▶ słucha uważnie
- ▶ patrzy na rozmówcę – utrzymuje kontakt wzrokowy
- ▶ mówi o przedmiocie rozmowy a nie o rozmówcy
- ▶ mówi zawsze za siebie i o sobie
- ▶ przekazuje zgodne komunikaty werbalne i niewerbalne
- ▶ szczerze informuje o trudnościach, jeżeli się pojawiają. np. nie rozumiem, nie mogę poświęcić ci więcej czasu itp.

Odegranie scenki:

Dwie chętne osoby otrzymują w/w dialog napisany na kartce i odgrywają scenkę ponownie z uwzględnieniem informacji o dobrym rozmówcy.
Jak powinna zachować się Magda, w sytuacji gdy naprawdę nie miała ochoty na rozmowę z Agatą?

Odegranie scenki proponujemy wyłącznie młodzieży z niepełnosprawnością umysłową w stopniu lekkim.

W grupie uczniów z niepełnosprawnością w stopniu umiarkowanym i znacznym można zamiast tego ćwiczenia przeprowadzić kolejne (nr 3).

Ćwiczenie 3

„Przedstaw się, proszę” – ok. 15 min.

Zadanie fakultatywne do ćwiczenia nr 2.

Cel: Uczeń potrafi zainicjować rozmowę

Środki dydaktyczne:

4. Scenki filmowe

Nauczyciel prosi uczniów aby w parach odegrali następujące scenki.

Scenka 1

Wyobraź sobie, że zostałeś zaproszony na urodziny Agaty.

Wchodzisz... i nie widzisz nikogo znajomego.

Trzeba przywitać się i przedstawić. Jak to zrobić?

Nauczyciel proponuje:

Witam wszystkich (siemka wszystkim).

Nazywam się....., jestem kolegą Agaty.

Nauczyciel bierze udział w powitaniu jako pierwszy. Zwraca uwagę na mowę ciała, ubiór.

Scenka 2

Wchodzisz do lekarza (przywitaj się i przedstaw się).

Scenka 3

Dziewczyna przedstawia chłopaka swoim kolegom.

Scenka 4

Przyszedłeś do firmy złożyć dokumenty – ubiegasz się o pracę/przyjęcie do WTZ/ŚDS.

Następnie nauczyciel wyświetla scenki filmowe przedstawiające powyższe sytuacje i omawia je. Potem uczniowie mogą je jeszcze raz odegrać (wszyscy lub ochotnik).

Komentarz nauczyciela

Bardzo często jesteście w takiej sytuacji, kiedy należy przedstawić się, nawiązać kontakt.

Pamiętajcie, że pierwsze wrażenie jest bardzo ważne i ma miejsce tylko jeden raz. Warto wiedzieć jak się zachować, co powiedzieć, aby zrobić dobre wrażenie. Przedstawiamy się podając swoje imię (czasami też nazwisko, nie podajemy zbędnych szczegółów np. „mam nowy zegarek”).

Mówimy wyraźnie, patrząc w oczy rozmówcy. Nie garbimy się, ręce trzymamy luźno.

- ▶ Czy byliście, kiedyś w takich okolicznościach?
- ▶ Jakie to były sytuacje?
- ▶ Jak czuliście się, czy wiedzieliście jak się zachować, co powiedzieć?

W grupie uczniów z niepełnosprawnością umysłową w stopniu umiarkowanym i znacznym proponujemy ograniczenie ilości scenek.

NOTATKI

Miniwykład o komunikacji – ok. 3 min.

Cel: Uczeń rozpoznaje różne rodzaje komunikacji werbalnej i niewerbalnej.

Środki dydaktyczne:

5. Prezentacja multimedialna lub arkusze ze zdjęciami „Różne sposoby komunikacji”

W oparciu o prezentację multimedialną lub arkusze ze zdjęciami, nauczyciel wyjaśnia co to jest komunikacja, jakie czynniki sprzyjają komunikowaniu się, a jakie ją utrudniają.

Komunikacja, czyli porozumiewanie się ludzi polega na przekazywaniu informacji. Informacje można przekazywać za pomocą słów, pisma, znaków, tonu głosu, gestów, zachowania, min, sposobu ubierania się (żałoba), itd.

NOTATKI

B. Działanie (Działam)

Ćwiczenie 4

„Ćwiczymy zwroty grzecznościowe” – ok. 15 min.

Cel: Uczeń potrafi nawiązać i podtrzymać rozmowę: zadać adekwatne pytanie, udzielić odpowiedzi.

Środki dydaktyczne:

6. Prezentacja multimedialna lub arkusze ze zdjęciami „Ćwiczymy zwroty grzecznościowe”

Pamiętając o zwrotach grzecznościowych (proszę, przepraszam, dziękuję) zaproponuj przebieg rozmowy w następujących sytuacjach:

Sytuacja 1

Jesteś na peronie. Nie jesteś pewna czy stojący pociąg jest tym, do którego powinnaś wsiąść. Kto może udzielić ci informacji i jak należy zwrócić się o pomoc?

Sytuacja 2

Zgubiłeś legitymację. Wchodzisz do sekretariatu i...

Sytuacja 3

Jesteś chory. Chcesz zarejestrować się do lekarza rodzinnego. Pani w rejestracji rozmawia od dłuższego czasu z koleżanką...

Sytuacja 4

Starsza pani na ulicy rozgląda się bezradnie...

Sytuacja 5

Jesteś w banku – chcesz założyć konto...

Dla niemówiących uczniów z niepełnosprawnością umysłową w stopniu umiarkowanym i znacznym można zastosować etykiety z pytaniami i odpowiedziami (nr 6/2 i 6/4). Zadaniem ucznia, będzie posłużenie się odpowiednią etykietą. Proponujemy wykorzystanie scenek nr 2 i 4.

Ćwiczenie 5

„Trudne rozmowy” – ok. 20 min.

Zadanie dodatkowe

Cel: Uczeń dostrzega przyczyny trudności w komunikacji werbalnej.

Środki dydaktyczne:

- 11. maski
- 13. odtwarzacz muzyki

Sytuacja 1 – Dialog „plecami do siebie”

Uczniowie dobierają się parami, siadają odwróceniem plecami do siebie w odległości ok. 1m od siebie. Zadaniem każdej pary jest rozmowa na temat wakacji marzeń.

Sytuacja 2 – Głuchy telefon

Wszyscy uczniowie siadają w rzędzie. Nauczyciel wychodzi z pierwszym uczniem z rzędu i odczytuje mu krótką historyjkę (2-3 zdania). Uczeń powtarza następnemu na ucho. Ostatni powtarza głośno usłyszaną historię.

Sytuacja 3 – Dialog przy głośnej muzyce

Rozmowa na temat: Jaki powinien być prawdziwy przyjaciel. Nauczyciel włącza głośną muzykę.

Sytuacja 4 – Dialog w masce

Nauczyciel prosi o wyjście po jednej osobie z pary.

Udziela instrukcji: Po założeniu maski słuchacie opowieści kolegi siedząc nieruchomo. Uczniowie siadają naprzeciw siebie. Jedna osoba w parze zakłada papierową maskę. Uczeń bez maski opowiada o swoim ulubionym przedmiocie w szkole.

Po każdej sytuacji nauczyciel robi podsumowanie pytając uczniów o ich wrażenia i wnioski.

Pytania do uczniów:

1. Jak się czuliście podczas tego ćwiczenia?
2. Czy coś Wam przeszkadzało?
3. Czy to była udana rozmowa?

Uczniom z niepełnosprawnością umysłową w stopniu umiarkowanym i znacznym zamiast historyjki w sytuacji nr 2 proponujemy powtarzanie 2-4 wyrazów.

Dla uczniów z niepełnosprawnością umysłową w stopniu umiarkowanym i znacznym proponujemy ograniczenie sytuacji do dwóch lub trzech.

Ćwiczenie 6

„Krąg słuchania” – ok. 25 min.

Zadanie dodatkowe

Cel: Ćwiczenie umiejętności aktywnego słuchania i wypowiadania się na forum grupy.

Ćwiczenie przebiega według następującego schematu:

1. Wysłuchanie tematu rozmowy – propozycji nauczyciela.
2. Każdy z uczniów ma prawo zabrać głos.
3. Wypowiedzi uczniów są przywoływane przez inne osoby z grupy.
4. Nauczyciel zbiera główne wątki rozmowy.

Przebieg:

Uczniowie wraz z nauczycielem siedzą w kręgu.

Nauczyciel proponuje:

Porozmawiajmy o tym, z kim ostatnio rozmawialiście o jakiejś ciekawej sprawie?

Następnie każdy z uczniów odpowiada na to pytanie. W trakcie udzielania odpowiedzi uczniowie mogą przekazywać sobie jakiś przedmiot, np. kamyk lub muszlę. Jeśli jakaś osoba nie ma ochoty odpowiedzieć na to pytanie, przekazuje w milczeniu kamyk dalej. W kolejnej części uczniowie przywołują usłyszane odpowiedzi, np. Piotr powiedział, że rozmawiał z koleżanką o filmie, Ala nic nie powiedziała.

Nauczyciel czuwa, aby przywołanie zostały wypowiedzi lub milczenie każdego z uczniów. Na zakończenie nauczyciel podsumowuje: Rozmawialiście z różnymi osobami: mamą, koleżanką, dziadkiem. Tematy były różne: o meczu, filmie, zakupach, itp. To były ciekawe rozmowy – warto rozmawiać!

Ćwiczenie oparte jest na technice Magic Circle (por. Domagała-Zyśk, 2008). Może być stosowane do rozważenia z uczniami różnych zagadnień. Można je wykonać w grupie uczniów z niepełnosprawnością umysłową w stopniu umiarkowanym i znacznym ale należy tak formułować pytania, aby uczniowie mogli odpowiadać pojedynczymi wyrazami.

III. Etap końcowy

Podsumowanie zajęć – ok. 3 min.

- ▶ Z kim i o czym chcielibyście w tym tygodniu porozmawiać?
- ▶ Jak można przygotować się do tej rozmowy?
- ▶ O jakich zasadach warto pamiętać?

Informacje zwrotne od uczniów – ok. 3 min.

Środki dydaktyczne:

7. Karta ewaluacji zajęć dla ucznia

Uczniowie przekazują nauczycielowi informacje zwrotne, co im się podobało, co było dla nich ciekawe podczas zajęć.

PRACA POMIĘDZY ZAJĘCIAMI

PRACA WŁASNA UCZNIA

Środki dydaktyczne:

- 3. Etykiety – cechy dobrego rozmówcy
- 8. Kalendarz pracy własnej

Uczeń zaznacza na karcie pracy „Cechy dobrego rozmówcy” (ćw. 2) te cechy, które posiada. Kartę zamieszcza w portfolio.
W Kalendarzu pracy własnej uczeń zaznacza, z kim i o czym rozmawiał w ciągu tygodnia.

PRACA Z RODZICAMI

Środki dydaktyczne:

9. List do rodziców

Rodzice proponujemy, aby w relacjach z dzieckiem przestrzegali zasad efektywnego porozumiewania się, utrwalali używanie zwrotów grzecznościowych we wzajemnych relacjach, unikali zwrotów wulgarnych.

ZESPÓŁ EDUKACYJNO-WYCHOWAWCZY

Wszyscy nauczyciele

Środki dydaktyczne:

10. Wskazówki dla zespołu edukacyjno-wychowawczego

Nauczyciele podczas swoich zajęć utrwalają zasady i umiejętność poprawnej komunikacji. Zwracają uwagę na komunikaty zawarte w gestach, obrazach, znakach itp. Promują dyskusję w oparciu o argumenty, a nie emocje. W sytuacji rozbieżności zdań wskazana jest np. metoda „gorące krzesła”.

Wychowawcy internatu

W ramach utrwalania umiejętności nabytych na zajęciach wychowawcy ćwiczą umiejętności przedstawiania się, nawiązywania i podtrzymywania rozmowy. W czasie spotkań tematycznych w grupach mieszanych, zwracają uwagę na zasady kulturalnego zachowania się chłopców i dziewcząt w stosunku do siebie nawzajem.

NOTATKI